

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης για τη σημασία της διαφύλαξης των Πατριαρχικών Αρχείων

[Πατριαρχεία](#) / [Οικουμενικό Πατριαρχείο](#)

Στη σημασία των Πατριαρχικών Αρχείων ως πολύτιμης παρακαταθήκης ιστορικής μνήμης και πολιτισμού αναφέρθηκε ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος, κηρύσσοντας την έναρξη της επιστημονικής ημερίδας με θέμα «Τα Πατριαρχικά Αρχεία ως θεματοφύλακες ιστορικής μνήμης και πολιτισμού», η οποία πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 17 Οκτωβρίου 2026, στην Πατριαρχική Αστική Σχολή Μαρασλή.

Όπως υπογράμμισε, τα αρχειακά τεκμήρια αποτυπώνουν τη μακραίωνη πορεία και τη διακονία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, καθώς διασώζουν πατριαρχικές και συνοδικές πράξεις, αλληλογραφία, κώδικες και άλλα έγγραφα που φωτίζουν τόσο την εκκλησιαστική ιστορία όσο και την κοινωνική, εκπαιδευτική, οικονομική και πολιτιστική ζωή των λαών.

«Πίσω από την επίσημον γλώσσαν ενός εγγράφου ευρίσκεται συχνάκις μία κοινότης η οποία ζητεί στήριξιν, ένα σχολείον το οποίον χρειάζεται μέριμναν, μία Μονή η οποία υπερασπίζεται την συνέχισιν της παρουσίας της», ανέφερε χαρακτηριστικά, αναδεικνύοντας την ανθρώπινη διάσταση των ιστορικών πηγών.

Ο Παναγιώτατος τόνισε ότι η προστασία, η συντήρηση και η επιστημονική αξιοποίηση του αρχειακού πλούτου αποτελούν ουσιαστική προσφορά στη γνώση και στην ιστορική έρευνα, επισημαίνοντας παράλληλα τη σημασία της ψηφιοποίησης για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των ερευνητών και την καλύτερη προστασία των πρωτοτύπων.

Ιδιαίτερη έμφαση έδωσε στην ευθύνη διαφύλαξης αυτής της κληρονομιάς για τις επόμενες γενιές, σημειώνοντας ότι «παραλαμβάνομεν μίαν κληρονομίαν, την οποίαν οφείλομεν να διαφυλάξωμεν και να παραδώσωμεν εις τας επερχομένας γενεάς».

Παράλληλα, εξέφρασε την προσδοκία η ημερίδα να ενθαρρύνει την περαιτέρω έρευνα και να προσελκύσει το ενδιαφέρον νέων επιστημόνων, ενώ συνεχάρη τον Πατριαρχικό Αρχαιοφύλακα, Οσιολογιώτατο Ιεροκήρυκα κ. Καισάριο, καθώς και τις επιστημονικές και οργανωτικές επιτροπές για την προετοιμασία της διοργάνωσης.

Καταλήγοντας, ο Οικουμενικός Πατριάρχης υπογράμμισε ότι η διαφύλαξη των αρχείων και η προσφορά τους στην ιστορική έρευνα συνιστούν ένα έργο «σημαντικόν, επίμοχθον, αλλά και αξιέπαινον», το οποίο συμβάλλει στη βαθύτερη κατανόηση της ιστορίας και της διαχρονικής μαρτυρίας της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας.

Αναλυτικά η εναρκτήριος ομιλία της Α.Θ. Παναγιόττος του Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά την Ημερίδα «Τα Πατριαρχικά Αρχεία ως θεματοφύλακες ιστορικής μνήμης και πολιτισμού» (Πατριαρχική Αστική Σχολή Μαρασλή, 17 Οκτωβρίου 2026):

Ἱερώτατοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες Οφφικιάλιοι,

Ἐλλογιμώτατοι κύριοι Καθηγηταί,

Ἀγαπητοί ἐρευνηταί,

Κυρίες καί κύριοι,

Μέ πολλήν χαράν κηρύσσομεν τήν ἔναρξιν τῆς παρούσης ἐπιστημονικῆς ἡμερίδος, ἥ ὁποία εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τά Πατριαρχικά Ἀρχεῖα. Ἡ σημερινή συνάντησίς μας εἰς τήν Πατριαρχικήν Ἀστικήν Σχολήν Μαρασλή προσφέρει τήν εὐκαιρίαν νά στρέψωμεν τό βλέμμα εἰς μίαν σημαντικήν πλευράν τῆς διακονίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου: τήν διαφύλαξιν τῶν τεκμηρίων τῆς μακράωνος μαρτυρίας του καί τήν συμβολήν του εἰς τόν ἐμπλουτισμόν τῆς ἱστορικῆς γνώσεως διά τῆς μελέτης καί ἀξιοποιήσεώς των.

Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον εἶναι θεσμός μέ βαθυτάτας ρίζας εἰς τήν ἱστορίαν. Ἡ πορεία του συνδέεται μέ τήν διαμόρφωσιν τῆς Ὁρθοδόξου παραδόσεως, μέ τήν ἱστορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μέ τήν πνευματικήν καί πολιτιστικήν πορείαν λαῶν καί κοινοτήτων, μέ γεγονότα τά ὁποία ἐσφράγισαν τό Γένος καί ὁλόκληρον τόν κόσμον. Διά μέσου μεγάλων ἱστορικῶν μεταβολῶν, ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία συνέχισε τήν διακονίαν της, ἀνταποκρινομένη εἰς τάς ἀνάγκας τῶν πιστῶν καί ἀναλαμβάνουσα τάς εὐθύνας τάς ὁποίας ἐπέβαλλον αἱ συνθῆκαι κάθε ἐποχῆς. Τά ἴχνη αὐτῆς τῆς πορείας ἀποτυπώνονται εἰς τά ἀρχεῖά της. Πατριαρχικά καί Συνοδικά πράξεις, ἀλληλογραφία, κώδικες καί ποικίλα ἄλλα ἔγγραφα διασώζουν τήν μαρτυρίαν μιᾶς Ἐκκλησίας, ἥ ὁποία ζῇ καί διακονεῖ μέσα εἰς τήν ἱστορίαν. Μέσα ἀπό αὐτά γνωρίζομεν ἀποφάσεις, παρακολουθοῦμεν τήν ἀντιμετώπισιν δυσχερῶν ζητημάτων, διακρίνομεν τάς σχέσεις μέ ἄλλας Ἐκκλησίας καί μέ τόν εὐρύτερον κόσμον. Συναντῶμεν, ὅμως, καί πρόσωπα, ἀγωνίας, αἰτήματα καί ἐλπίδας. Πίσω ἀπό τήν ἐπίσημον γλῶσσαν ἑνός ἐγγράφου εὐρίσκεται συχνάκις μία κοινότης ἥ ὁποία ζητεῖ στήριξιν, ἕν σχολεῖον τό ὁποῖον χρειάζεται μέριμναν, μία Μονή ἥ ὁποία ὑπερασπίζεται τήν συνέχισιν τῆς παρουσίας της, ἕνας ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος προσφεύγει εἰς τήν ἀγάπην τῆς Μητρός Ἐκκλησίας.

Ἡ σημασία τῶν Πατριαρχικῶν Ἀρχείων ὑπερβαίνει, ἐπομένως, τά ὅρια τῆς ἐσωτερικῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως. Τό περιεχόμενόν των φωτίζει πτυχάς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, τῆς παιδείας, τοῦ δικαίου, τῆς οἰκονομίας καί τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἱστορία τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν συναντᾷ ἐδῶ τήν ἱστορίαν τῶν τόπων καί τῶν ἀνθρώπων. Ἡ μελέτη μιᾶς πράξεως ἢ μιᾶς σειρᾶς ἐπιστολῶν δύναται νά συμπληρώσῃ τήν εἰκόνα μιᾶς ὁλοκλήρου περιόδου, νά ἀναδείξῃ ἄγνωστα δεδομένα

καί νά προσφέρῃ νέας δυνατότητας ἐρμηνείας.

Διά τοῦτο, ἡ διαφύλαξις καί ἡ ἐπιστημονική ἀξιοποίησις τοῦ ἀρχεῖου μας πλούτου ἀποτελοῦν οὐσιαστικήν προσφοράν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τήν γνῶσιν. Ἡ προσφορά αὕτη συνδέεται μέ τήν μακράν μέριμναν τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας διά τά γράμματα καί τήν παιδείαν. Τό Πατριαρχεῖον, τό ὁποῖον ἐστήριξε τήν μάθησιν καί τήν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος, συμβάλλει καί διά τῶν ἀρχείων του εἰς τήν ἔρευναν, παρέχον ὑλικόν διά τήν συγγραφὴν μελετῶν, τήν ἐκπόνησιν διατριβῶν καί τήν πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ παρελθόντος.

Ἡ ἐπιστημονική ἐργασία ἐπὶ τῶν ἀρχείων φωτίζει πολλάς πτυχάς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καί ἱστορίας: τήν ἀδιάκοπον ἄσκησιν τῆς συνοδικότητος, τήν ἐφαρμογὴν τῆς κανονικῆς παραδόσεως καί τήν ποιμαντικήν ἀντιμετώπισιν τῶν διαφόρων περιστάσεων. Καθίσταται οὕτω σαφέστερος ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον ἡ ἐκκλησιαστική ζωὴ διεμορφώθη μέσα εἰς διαφορετικά ἱστορικά, κοινωνικά καί πολιτισμικά περιβάλλοντα. Ἡ γνῶσις αὕτη καλλιεργεῖ τήν διάκρισιν καί μᾶς βοηθεῖ νά ἀναλογισθῶμεν μέ μεγαλυτέραν συναίσθησιν εὐθύνης τήν διακονίαν μας εἰς τό παρόν. Ἡ ἱστορική μνήμη ὑπηρετεῖται μέ τά μέσα τῆς ἐπιστήμης καί μᾶς διδάσκει ὅτι παραλαμβάνομεν μίαν κληρονομίαν, τήν ὁποίαν ὀφείλομεν νά διαφυλάξωμεν καί νά παραδώσωμεν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς.

Ἐχομεν, λοιπόν, καθῆκον νά μεριμνῶμεν διά τήν προστασίαν τῶν τεκμηρίων, τήν συντήρησιν καί τήν ταξινόμησιν των. Ἡ φθορά τοῦ χρόνου καί αἱ περιπέτειαι τῆς ἱστορίας ἔχουν καταστήσει ἀκόμη περισσότερο πολύτιμον ὅ,τι διεσώθη. Κάθε ἀπώλεια ἀρχεῖου ὑλικοῦ στερεῖ ἀπό τήν ἔρευναν δυνατότητας, αἱ ὁποῖαι πολλάκις δέν δύνανται νά ἀναπληρωθοῦν. Ἡ μέριμνα διά τὰ ἀρχεῖα χρειάζεται ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν καί καθημερινήν ἐργασίαν, τήν ὁποίαν ἀναγνωρίζομεν μέ εὐγνωμοσύνην εἰς ὅσους ἔχουν ἀναλάβει αὐτὴν τήν διακονίαν.

Ἐντός αὐτοῦ τοῦ πλαισίου, ἡ ψηφιοποίησις προσφέρει σημαντικὰς δυνατότητας διά τήν προστασίαν καί τήν μελέτην τοῦ ἀρχεῖου ὑλικοῦ. Δύναται νά διευκολύνῃ τήν ἀναζήτησιν, νά περιορίσῃ τήν καταπόνησιν τῶν πρωτοτύπων καί νά φέρῃ τόν κάθε ἐρευνητὴν πλησιέστερον εἰς τὰς πηγάς. Ἡ ἀποτελεσματικὴ ἀξιοποίησις τῆς προϋποθέτει ὀρθὴν περιγραφὴν, ἀξιόπιστον τεκμηρίωσιν καί μέριμναν διά τήν διατήρησιν τοῦ ψηφιακοῦ ὑλικοῦ.

Ἐκλεκτὴ ὁμήγουρις,

Τό πρόγραμμα τῆς παρούσης Ἡμερίδος ἀναδεικνύει αὐτόν τόν πλοῦτον. Αἱ εἰσηγήσεις διά τήν ἐκκλησιαστικὴν καί πολιτισμικὴν μνήμην, διά τήν μεταβυζαντινὴν περίοδον, διά τὰς σχέσεις μέ τό Ἅγιον Ὅρος καί μέ τὰ

Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς καί τās λοιπās Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, καθώς καί διά τήν μελέτην τῶν διαχριστιανικῶν σχέσεων, φανερώνουν τό εὖρος τῶν ἐρευνητικῶν δυνατοτήτων. Ἡ ἀξιοποίησις, ἐπίσης, τοῦ ἀρχιερακοῦ ὑλικοῦ εἰς τό ἔργον τῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν ὑπογραμμίζει τήν σημασίαν του διά τήν σύγχρονον ἐκκλησιαστικήν διακονίαν. Εὐχόμεθα ἡ συζήτησις νά ἀναδείξῃ νέα ἐρωτήματα καί νά ἐνθαρρύνῃ τήν περαιτέρω ἔρευναν.

Μέ ιδιαίτερας προσδοκίας στρέφομεν τήν σκέψιν μας πρός τούς νέους ἐπιστήμονας. Ἡ συνάντησις τους μέ τά Πατριαρχικά Ἀρχεῖα δύναται νά ἀποτελέσῃ ἀφετηρίαν δημιουργικῆς ἐργασίας καί ἀναπτύξεως βαθυτέρου συνδέσμου μέ τήν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Γένους. Ἐπιθυμία μας εἶναι ἡ πολύτιμος αὐτή παρακαταθήκη νά συνεχίσῃ νά τροφοδοτῇ τήν ἐπιστημονικήν ἐνασχόλησιν καί νά δίδῃ καρπούς.

Συγχαίρομεν, λοιπόν, ἐγκαρδίως τόν Ὅσιολογιώτατον Ἱεροκῆρυκα ἡμῶν κύριον Καισάριον, Ἀρχιεφύλακα τῶν Πατριαρχείων, ὡς καί τά μέλη τῆς Ἐπιστημονικῆς καί Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς καί τήν Γραμματείαν τῆς Ἡμερίδος διά τήν κοπιώδη προετοιμασίαν τῆς σημερινῆς συναντήσεως. Εὐχαριστοῦμεν, ἐπίσης, τά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐφορείας τῶν Ἑλλογιμωτάτου κ. Δημητρίου Σωτηροπούλου, καί τῆς Γενικῆς Διευθυντρίας κυρίας Ἀμαλίας Παπᾶ, διά τήν συνεργασίαν καί τήν συμβολήν των, καθώς καί ὅλους τούς εἰσηγητάς καί τούς μετέχοντας εἰς τās ἐργασίας τῆς Συνάξεώς μας.

Ἡ μακράων ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μᾶς κληροδοτεῖ πλοῦτον καί εὐθύνην. Μέσα εἰς τά Ἀρχεῖα του διασώζεται ἡ ἱστορία τῆς διακονίας του. Ἡ διαφύλαξις αὐτῆς τῆς μαρτυρίας καί ἡ προσφορά της εἰς τήν ἱστορικήν ἔρευναν ἀποτελοῦν σημαντικόν, ἐπίμοχθον, ἀλλά καί ἀξιέπαινον ἔργον.

Μέ αὐτάς τās σκέψεις, εὐχόμεθα πλουσίας πνευματικᾶς καρπώσεις ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἡμερίδος καί ἐπικαλούμεθα ἐπὶ πάντας ὑμᾶς τήν χάριν καί τόν φωτισμόν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Σᾶς εὐχαριστοῦμεν.